

ZANG PUR SANG

ZESTIG JAAR LICHTE KOORMUZIEK IN NEDERLAND

ZANG PUR SANG

ZESTIG JAAR LICHTE KOORMUZIEK IN NEDERLAND

THOMAS HESSELS
HARM PETER SMILDE

MET BIJDRAGEN VAN
RUBEN SMITS

INHOUD

- 6 WOORD VOORAF**
DOOR JANKE DEKKER
- 8 INLEIDING**
- 10 VOORGESCHIEDENIS, VOORLOPERS EN PIONIERS**
VÓÓR 1962 EN 1962-1972
- 12 DE WORTELS VAN DE LICHTE KOORMUZIEK
- 14 UITGELICHT: GENE PUERLING
- 15 1962 MODERN VOCAL GROUP ZWOLLE
- 19 1966 THE FAMONDIO SINGERS
- 21 1968 THE MERRY MINSTRELS
- 25 UITGELICHT: WILLEM DUYS
- 26 1970 THE ORPHEAN SINGERS
- 27 1971 THE DEEP RIVER QUARTET
- 28 UITGELICHT: SIEBE VINK
- 29 VAN ZOEKEN EN PIONIEREN
NAAR EEN VOLGENDE FASE
- 30 ARRANGEMENTEN PERIODE 1962-1972
- 33 VOORTBOUWEN OP EEN SOLIDE BASIS**
1973-1982
- 34 TRADITIE EN VERNIEUWING
- 34 1973 VOCAL GROUP AMERSFOORT
- 35 1978 KLUSTER
- 36 UITGELICHT: HANS VAN DEN BRAND
- 37 1978 UMBELLIFERA
- 38 UITGELICHT: HAROLD LENSELINK
- 39 NIEUWE WEGEN
- 40 1980 ANTWOOD AFFAIR
- 41 1981 CIGALE
- 42 UITGELICHT: PAGGY LARSON
- 43 1982 TAMAM
- 45 1982 THE STAR SISTERS
- 46 UITGELICHT: PATRICIA PAAY
- 47 DE PIONIERSFASE VOORBIJ
- 48 UITGELICHT: KINDEREN VOOR KINDEREN
- 50 ARRANGEMENTEN PERIODE 1973-1982
- 53 POPMUZIEK, DE NIEUWE INSPIRATOR**
1983-1992
- 54 INTERNATIONALE WEGBEREIDERS EN
VOORTREKKERS IN NEDERLAND
- 54 1983 THE OOM MAW MAW
- 57 1984 INTERMEZZO
- 58 1985 MONTEZUMA'S REVENGE
- 59 UITGELICHT: MONTEZUMA'S REVENGE
- 61 HET NATIONAAL CLOSE HARMONY
CONCOURS
- 61 1985 DE CORNUTO'S
- 62 1985 DEKOOR CLOSE HARMONY
- 63 UITGELICHT: JOHAN ROOZE
- 64 1985 TIGHT BARS
- 66 1985 JUST US
- 67 1985 NO PLACE FOR JENNIFER
- 68 1985 VOICELAB.
- 69 1986 DE MEISJES
- 70 1987 CLOSE-UP
- 71 HET VOICES FESTIVAL
- 72 1990 MEZZO MACHO
- 73 1990 BROTHERS-4-TUNE
- 73 1991 MRS. EINSTEIN
- 73 OP DE DREMPEL VAN VERBREDING
- 74 UITGELICHT: MRS. EINSTEIN
- 76 ARRANGEMENTEN PERIODE 1983-1992
- 79 DE GROTE GROEI**
1993-2002
- 80 TECHNOLOGISCHE VERNIEUWINGEN
- 81 1993 PEGGY'S ANGELS
- 81 1994 BE SHARP!
- 82 UITGELICHT: JETSE BREMER
- 83 1994 DIVINA
- 84 UITGELICHT: TIJS KRAMMER
- 86 VOCAL POP & JAZZ DAYS
- 86 1996 DUTCHESS/FEMMAGE
- 87 1996 ROCK4
- 89 1997 JAZZED TO THE MAX
- 90 2000 THEATERKOOR PROVE IT
- 91 2000 DE BILTSTARS
- 91 2000 FIVE EASY PIECES
- 92 TOPJE VAN DE IJSBERG
- 93 ARRANGEMENTEN PERIODE 1993-2002
- 97 VERBREDING EN VERNIEUWING**
2003-2022
- 98 VERSCHIEDENHEID EN DIGITALISERING
- 99 2003 FONTYS JAZZ CHOIR
- 99 2004 INTRMZZO
- 100 2004 LEEUWENHART
- 101 2005 FROMMERMANN

- 102 2006 VOCALICIOUS
- 103 DEKOOR NA 2003
- 104 UITGELICHT: JANKE DEKKER
- 105 2007 THE DUTCHMEN
- 106 EDUVOX
- 107 2009 THE AMSTERDAM VOCALS
- 108 2010 VOISZ
- 109 2011 PITCH CONTROL
- 110 UITGELICHT: MEREL MARTENS
- 111 2013 THE JUNCTION
- 112 2014 OG3NE
- 113 2014 DUTCH ORGANIC CHOIR
- 114 UITGELICHT: ROHAN POLDERVAART
- 115 2015 THE BASZMENT
- 116 2016 MAZE VOICES
- 117 2018 VIVID
- 117 ZESTIG JAAR GROEI IN MEER OPZICHTEN
- 118 ARRANGEMENTEN PERIODE 2003-2022

123 VAN BEATMIS TOT POPKOOR

1981-2022

- 124 POPKOREN EN HUN WORTELS
- 126 1981 KOLOK
- 127 1983 SO WHAT/BSUR
- 129 1986 POPKOREN JAN KORTIE
- 130 UITGELICHT: JAN KORTIE
- 131 1988 ODEON
- 131 1990 JUST MUSIC
- 132 1992 BROADWAY
- 133 1993 DA CAPO'S POPKOOR
- 133 1995 POPKOOR BASIC & FULL COLOR
- 135 1999 KOOR LICHTE MUZIEK A58
- 135 2001 POP-UP OUD BEIJERLAND
- 136 FESTIVAL POPKOREN HOTZONE '03 EN '05
- 137 2010 VOCAL GROUP XXL
- 138 2014 BLADGOUD
- 139 2015 PRESTIGE VOCAL GROUPS
- 140 2016 KOORBAZEN
- 141 EEN WERELD AAN ONTWIKKELING
- 142 ARRANGEMENTEN VAN BEATMIS TOT POPKOOR, 1981-2022

145 HET LANDELIJK FESTIVAL

LICHTE KOORMUZIEK 1985-2022

- 146 1985 HET EERSTE LANDELIJK FESTIVAL VOOR LICHTE KOORMUZIEK

- 147 1988 OPNIEUW VOCAL GROUP FESTIVAL
- 147 1992 MEER DEELNEMENDE KOREN
- 148 1994 NOG GROTER AANTAL KOREN
- 148 1996 VIJFDE FESTIVAL
- 149 1998 FESTIVAL VERHUIST NAAR TILBURG
- 149 2000 OPNIEUW IN TILBURG
- 150 2002 DEKOOR WEER WINNAAR
- 151 2004 BALK NU MEDEORGANISATOR
- 151 2007 VERANDERING VAN ORGANISATIE
- 152 2009 STERK BEZET FESTIVAL
- 152 2011 LAATSTE KEER IN APELDOORN
- 153 2013 VERHUIZING NAAR DE DOELLEN
- 154 2015 TACHTIG KOREN
- 154 2017 ZANGER HENK POORT 'BUBBELT'
- 156 2019 GEEN AFZONDERLIJKE JEUGDCOMPETITIE
- 157 2021 GEEN BALK TOPFESTIVAL
- 157 DE GROTE LIJNEN: ONTWIKKELINGEN IN 34 JAAR LANDELIJK FESTIVAL

158 LICHTE KOORMUZIEK IN NEDERLAND

NU EN IN DE TOEKOMST

- 160 EEN MUZIKALE ÉN SOCIALE COMMUNITY
- 160 GEDREVEN DIRIGENTEN
- 160 LICHTE MUZIEK VOOR IEDEREEN
- 161 ARRANGEMENTEN VAN EIGEN BODEM
- 161 INTERNATIONALE POSITIE NEDERLAND
- 162 ORGANIC CHOIR
- 163 VERNIEUWING IS NODIG
- 163 ZANGVERLANGEN

165 BIJLAGE 1 DE GESCHIEDENIS VAN KORENBOND BALK

1999-2022

- 166 VAN NIEUWSBRIEFREDACTIE TOT KORENBOND
- 168 UITGELICHT: SHOWCHOIR

175 BIJLAGE 2 HET EREVELD VAN BIJNA VERGETEN GROEPEN

178 FOTOREGISTER

182 BRONNEN

185 WOORD VAN DANK

186 INDEX

192 COLOFON

Woord vooraf

Mijn eerste ervaring met koren deed ik op door mijn jeugdvriend Leo van der Heide, een geweldige pianist en organist. Hij werkte mee aan Vox Europae – onder leiding van de Duitse dirigent Fritz ter Wey – en vroeg mij om daar ook aan deel te nemen. Elk jaar kwamen mensen uit verschillende landen bij elkaar die in korte tijd een concert voorbereidden, elk jaar in een ander gastland. Naast de prachtige muziek was het een feest om zo veel verschillende mensen te leren kennen die allemaal – waar ze ook vandaan kwamen – een universele taal beheersten: die van de muziek. In de enorme kick die ik kreeg van het samen zingen met al deze mensen, zit voor mij de kracht van koormuziek. Het is, denk ik, een van de mooiste uitingen van zang.

Zingen in een koor betekent luisteren naar elkaar, afstemmen op elkaar. Het is samen een nieuwe klank creëren doordat de een laag zingt, een diepe stem heeft, en de ander een hoge, luide stem. Deze diversiteit die tot een eenheid leidt, vind ik magisch. Die magie is er altijd, het maakt eigenlijk niet uit hoe ambitieus of juist niet-ambitieus een koor is. Elke stem telt en het plezier van samenwerken en samenklinken, dat is onbetaalbaar. In Nederland zitten niet voor niets ruim één miljoen mensen op een koor.

Tijdens mijn deelname als jurylid aan het programma Korenslag heb ik heel veel koren voorbij zien komen. Heel veel verschillende koren, zowel in kwaliteit als in repertoirekeuze, maar allemaal gedreven door mensen die zó veel plezier uit muziek maken haalden. Koren die door het competitie-element in Korenslag ook allemaal in korte tijd zichzelf tot grote hoogte konden stuwten. Elk koor op zich had zijn eigen intrinsieke waarde. Ik vind het heel mooi dat er nu een naslagwerk is dat meer vertelt over koren en (lichte) koormuziek. Een boek dat de diversiteit en de geschiedenis vastlegt, want zingen en vooral samen zingen is al zo oud als de mensheid.

Janke Dekker,
theatermaker, voormalig jurylid Korenslag

ZELF MEER ONTDEKKEN MET QR-CODES

In dit boek staat een flink aantal verwijzingen naar interessante filmpjes via QR-codes (gemarkeerd met een). Deze codes linken naar audio- of videomateriaal van of over het betreffende vocale ensemble.

Dit materiaal is ook bereikbaar via www.zingmagazine.nl/zangpursang. Daar is ook informatie te vinden over correcties en aanvullingen op de tekst van dit boek, en over vervallen of nieuwe audio- en videofragmenten.

WWW.ZINGMAGAZINE.NL/ZANGPURSANG

INLEIDING

In Nederland zijn honderden popkoren, vocal groups en andere gezelschappen die zich richten op het zingen van lichte muziek. Het is een levendig onderdeel van de koorzang met veel groei, in aantallen beoefenaars, in kwaliteit en in zangrepertoire. Met dit boek brengen we de ontwikkelingsgeschiedenis van deze lichte-koormuziekwereld in Nederland in beeld. Vreemd genoeg is dat nog nooit gebeurd, terwijl dit zanggenre hier al meer dan een halve eeuw in ontwikkeling is.

Wat lichte (koor)muziek precies is, is lastig exact te bepalen. Misschien is lichte muziek nog het beste te omschrijven als populaire muziek, die het grote publiek kan bereiken. Entertainment is er een wezenlijk onderdeel van. Als het publiek erop wil dansen, dan graag! Met behulp van massacommunicatiemiddelen (radio, televisie, bioscoopfilms, internet) en geluidsdragers (langspeelplaten, muziekcassettes, cd's) heeft lichte muziek vooral de afgelopen honderd jaar een vanzelfsprekende plaats verworven in het dagelijks leven. Lichte koormuziek is daarbinnen de subcategorie van meerstemmige muziek. Daarbij definiëren we voor dit boek 'koor' als elke vorm van samenzang van drie of meer personen. Het varieert daarmee van kleine vocal groups tot grote popkoren, en van puur a cappella zingende groepen tot gezelschappen die zingen met instrumentale begeleiding.

Het materiaal voor onze zoektocht hebben we verzameld uit allerlei bronnen: omgekierperde schoenendozen, multomappen, verstofte ordners. Daar kwamen foto's, krantenberichten, programma-boekjes, vakbladen, langspeelplaten en wat niet al uit tevoorschijn, allemaal stukjes van een puzzel die we daarna konden leggen. Die informatie hebben we aangevuld met actuele gesprekken met dirigenten en andere personen die in de Nederlandse lichte-koormuziekwereld een rol hebben gespeeld. Naarmate we dichter bij de huidige tijd kwamen, was het internet een rijke bron, met krantenarchieven, beschrijvingen van zanggroepen, audio-opnamen en videomateriaal.

We zijn in onze reconstructie teruggegaan tot de jaren zestig. Toen startten – na wat voorlopers in de jaren vijftig – de eerste vocal groups die hier naar Amerikaans voorbeeld 'moderne muziek' gingen zingen. In de eerste periode was dat sterk jazzgerelateerd – de term 'close harmony' stamt uit die tijd – en enkele decennia later is daar popmuziek bijgekomen. Natuurlijk is de lichte vocale muziek breder dan jazz en pop. Ook barbershop, musical, wereld-

muziek, hiphop, shanty en gospel kunnen eronder gerekend worden. Maar al die stromingen hebben een eigen, specifieke historie; het zou te ver voeren om ook die in dit boek op te nemen.

Het boek is chronologisch van opzet. In vijf hoofdstukken leest u over lichte muziek in de verschillende decennia tussen 1962 en 2022. Dit is aangevuld met afzonderlijke hoofdstukken over de opkomst en ontwikkeling van popkoren (sinds 1981) en over de geschiedenis van (landelijke) lichte-muziekkoorfestivals (sinds 1985). We beschrijven de groepen die we om de een of andere reden bijzonder vonden en die samen een beeld geven van de ontwikkelingen. Die beschrijvingen hebben we geprobeerd zo levendig mogelijk te maken, met behulp van foto's en ander illustratiemateriaal, en links naar audio en video. Ook hebben we steeds (kort) de muziekcultuur in een specifieke periode geschetst om de groepen in een tijdsbeeld te plaatsen. Met onze selectie doen we onvermijdelijk groepen tekort die geen plaats in dit boek hebben gekregen. Omdat volledigheid de vijand is van leesbaarheid, hebben we keuzes moeten maken. Naar we hopen representeert onze selectie de ontwikkelingen die de lichte koormuziek in ons land heeft doorgemaakt.

We bedanken de meelezers en zanggroepen die ons hebben geholpen in dit proces de geschiedenis zo goed mogelijk te reconstrueren. In het bijzonder dank aan Ruben Smits die aan het eind van elk hoofdstuk door middel van een arrangementanalyse een verdieping geeft aan de muzikale ontwikkelingen. Verder een speciale vermelding voor Hans van den Brand, Bert Eerden, Merel Martens en Pepijn Lagerwey, die ons inhoudelijk hebben ondersteund en gestimuleerd. Maar zeker ook dank aan alle dirigenten die we hebben kunnen spreken over hun visie op lichte koormuziek (hun namen staan achter in dit boek vermeld). Zonder uitzondering waren ze blij dat de geschiedenis van de lichte koormuziek nu eens werd opgetekend, al was het maar omdat het genre waar in zij hun hart en ziel leggen daardoor zijn plaats in de geschiedenis krijgt. Hun gedrevenheid voor de lichte koormuziek vonden we hartverwarmend. We dragen dit boek graag aan hen op.

Thomas Hessels
Harm Peter Smilde

Amsterdam/Culemborg, augustus 2022

DE 'VLAG' LICHTE KOORMUZIEK

Voor de muziek van de koren, ensembles en vocal groups in dit boek zijn er verschillende benamingen. Internationaal wordt nu vaak jazz/pop gebruikt. In (vooral) de Verenigde Staten noemen ze het 'contemporary commercial music', uit Denemarken komt de term 'pulse-based music'. In Nederland noemen koren zich vaak popkoor, jazzkoor of close-harmonykoor. Feitelijk is er geen vlag (meer) die de lading dekt, geen term die alle groepen gebruiken. Daarom hanteren we in dit boek de termen 'lichte koormuziek' en 'lichte vocale muziek', ook omdat die in de geschiedenis van dit genre veelvuldig zijn gebruikt.

A CAPELLA OF A CAPPELLA?

Schrijf je deze term met één of met twee p's? Met enkele p is de spelling van Van Dale. Met dubbele p is de originele, Italiaanse schrijfwijze en ook de Amerikaanse standaard. In dit boek hanteren we de spelling met dubbele p, omdat die in Nederland in de lichte muziek ingeburgerd is geraakt. Wanneer het woord in dit boek met één p opduikt, betreft het een verwijzing naar een titel, een oudere bron of een citaat.

Voorgeschiedenis, voorlopers en pioniers Vóór 1962 en 1962-1972

Elke week lopen, fietsen en rijden er duizenden zangers en zangeressen naar een repetitie van hun koor of vocal group om lichte muziek te zingen. Die lichte-muziekkooortraditie is – in tegenstelling tot klassieke koren en kerkkoren – niet veel langer dan een halve eeuw in ontwikkeling. Deze ‘moderne’ koorzang heeft een voorgeschiedenis in de Verenigde Staten. Na de eerste voorlopers is begin jaren zestig de geboorte van de lichte koormuziek in Nederland een feit. In Zwolle start het eerste koor dat gaat zingen in deze ‘Amerikaanse’ stijl. Dit decennium is – voor in het begin een handjevol koren – een tijd van zoeken, pionieren en de eerste voorzichtige successen.

THE BOSWELL SISTERS
ROCK AND ROLL (1934)

DE WORTELS VAN DE LICHTE KOORMUZIEK

Wat ontstaan en ontwikkeling betreft, neemt de lichte koormuziek een bijzondere plaats in. Al vóór de oorlog is er in Nederland lichte muziek. Zo is VARA-huisband The Ramblers in de jaren dertig immens populair. Ook na de oorlog is op de radio veel (Amerikaanse) (bigband)jazz, swing en entertainmentmuziek te horen. In die vrij burgerlijke muziektraditie – ook veel ouders en volwassenen waarderen die muziek – gaan op zeker moment jongeren in een koor of ensemble zingen. Daaruit komt de lichte koormuziek voort. Dit in tegenstelling tot rock-'n-roll, pop en rock, die opbloeien in de naoorlogse – dominante – jeugdcultuur. Daarin zetten jongeren zich af tegen de generatie van hun

ouders en dat leidt niet zelden tot conflicten. Denk aan de rellen rond de rock-'n-rollfilm *Rock around the clock* in de jaren vijftig. Je zou kunnen zeggen dat de popmuziek van nu (met al zijn genres en subgenres) uit conflict is geboren. Bij het ontstaan van lichte koormuziek is er geen sprake van conflict of strijd tussen de generaties. Die totaal andere wortels maken de lichtemuziekkoorcultuur wezenlijk anders dan die van de traditionele koormuziek en alle vormen van popmuziek die er nu zijn. Dat werkt tot in deze tijd door, ook al zijn inmiddels heel wat muzikale elementen uit de popmuziek in de lichte koormuziek te vinden.

Bakermat Amerika

De bron van de lichte vocale muziek ligt in de Verenigde Staten. In de smeltkroes van muziekstijlen en culturele identiteiten experimenteren zangers op dat continent in het begin van de twintigste eeuw met nieuwe vormen van samenzang. Al in de jaren twintig van de vorige eeuw krijgen The Boswell Sisters grote bekendheid vanwege de bijzondere samenklank van hun stemmen. Hun arrangementen in close harmony maken ze zelf. Daarin verwerken ze innovatieve ritmes en wisselingen van toonsoort, tamelijk vooruitstrevend in die tijd. Het zijn ook deze drie zussen die voor het eerst in de muziekgeschiedenis een nummer hebben met de titel *Rock and Roll* (1934). Hun populariteit is enorm, mede vanwege de radio-uitzendingen die zij verzorgen als The First Ladies of Radio. Rond de Tweede Wereldoorlog overvleugelen de nog altijd bekende Andrews Sisters hen. Maar, zoals Patty Andrews het ooit heeft gezegd: 'Without the Boswell Sisters there would be no Andrews Sisters.' Dit type samenzang krijgt een impuls in de jaren dertig en veertig, wanneer jazz-bigbands kleine koortjes aan hun orkest gaan toevoegen. Dat heeft niet

THE BOSWELL SISTERS (1935)

THE INK SPOTS (1936)

alleen een muzikale functie. Aantrekkelijke en goedgeklede dames en heren voor een orkest verhogen ook het entertainmentkarakter. Die kleine koortjes gaan later ook zelfstandig optreden. Zo ontstaan er zangformaties als The Mills Brothers (1930), The Ink Spots (1934) , The Modernaires (1944), The McGuire Sisters (1949), The Four Freshmen (1948), The Platters (1952), het trio Lambert, Hendricks & Ross (1957) en nog honderden andere groepjes. In dezelfde jaren vijftig komen ook The Anita Kerr Singers (1950) The Hi-Lo's (1953, zie tekstkader op pagina 14) en de Ray Conniff Singers (1959) op, vocal groups met veel kwaliteit en ervaring, waardoor het genre tot in alle uithoeken van de wereld bekend raakt. Interessant zijn ook de Duitse Comedian Harmonists (1927) die liederen zingen in Amerikaanse zangstijl. Ze raken tot ver buiten Europa bekend.

Min of meer aangestoken door deze Amerikaanse beweging gaan ook ensembles van klassiek geschoolde zangers licht repertoire in hun concerten opnemen. Het betreft groepen als Les Double Six de Paris (1959), The Swingle Singers (1962, met een herstart

DE SWINGLE SINGERS IN HET CONCERTGEBOUW BIJ HET GRAND GALA DU DISQUE 1964

in 1973) en The King's Singers (1968). The Swingle Singers zijn in de jaren zestig baanbrekend met hun swingende, vocale interpretatie van klassieke composities. De zangstijl van The King's Singers slaat in de jaren tachtig voor vocale ensembles een brug tussen klassieke muziek en het lichte muziekgenre. Wat later in de tijd zijn er The Persuasions (1973), van wie hun *Good Old A Cappella* lang op de set list staat van talloze vocale groepen.

Kijk op de website van de Amerikaanse organisatie *Primarily a cappella* om een groot aantal van deze *vintage harmony groups* terug te luisteren

Voorlopers in Nederland

Wanneer kun je spreken van een cultuur van lichte koormuziek in Nederland? Een beginpunt markeren is altijd arbitrair, maar vast staat wel dat zich in de jaren zestig het eerste Nederlandse koor formeert dat zich gaat toeleggen op deze 'moderne' of 'Amerikaanse' stijl van zingen. Het wordt 'Amerikaans' genoemd vanwege zijn wortels in de jazzmuziek, met nieuwe akkoorden en stemmen die dicht op elkaar (in close harmony)

THE INK SPOTS
IF I DIDN'T CARE (1939)THE SWINGLE SINGERS
FUGUE EN RE MINEUR (1963)

WEBSITE PRIMARILY A CAPPELLA